

PAŃSTWOWY POWIATOWY INSPEKTOR SANITARNY W MYŚLENICACH

OCENA STANU SANITARNEGO ORAZ SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ CHORÓB ZAKAŹNYCH I ZAWODOWYCH POWIATU MYŚLENICKIEGO

ZA ROK 2023

I. Działalność kontrolno-represyjna Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach za rok 2023 – dane liczbowe

1. Przeprowadzono 3 970 kontroli sanitarnych.
2. Wydano 252 decyzji administracyjnych i 393 decyzji płatniczych.
3. Wydano 208 postanowień i 243 tytuły wykonawcze.
4. Nałożono 38 mandatów karnych na kwotę 5 000,00 zł.

II. Zapobiegawczy Nadzór Sanitarny

Sprawowanie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego ma na celu zapewnienie na etapie planowania i realizacji inwestycji właściwego stanu sanitarno-zdrowotnego w obiektach, w taki sposób, aby w trakcie ich eksploatacji nie powodowały one zagrożenia i uciążliwości dla zdrowia ludzi.

Zadania realizowane przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach, w zakresie Zapobiegawczego Nadzoru Sanitarnego w roku 2023 przedstawiają się następująco:

1. Liczba uzgodnień:
 - o odstąpieniu od przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – 5,
 - dotyczących zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w

prognozie oddziaływania na środowisko – 7.

2. Liczba opinii:

- do projektu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wraz z prognozą oddziaływania na środowisko – 12,
- do projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy – 0,
- o potrzebie przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, a w przypadku stwierdzenia takiej potrzeby – co do zakresu raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko – 18,
- w sprawie zakresu raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko – 1,
- w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia przed wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach – 5,
- do dokumentacji projektowej inwestycji pod względem wymagań higienicznych i zdrowotnych – 17,
- w sprawie dopuszczenia do użytkowania obiektu budowlanego – 70.

3. Liczba kontroli odbiorowych – 70.

4. Liczba wydanych decyzji płatniczych – 87.

III. Ocena stanu sanitarnego powiatu myślenickiego

1. Sytuacja epidemiologiczna w zakresie chorób zakaźnych na terenie powiatu myślenickiego:

Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej chorób zakaźnych oparte jest na analizie zgłoszonych podejrzeń i zachorowań na choroby zakaźne. W rejestracji chorób zakaźnych zgłoszonych przez podmioty lecznicze wykorzystywano aktualne definicje przypadków tych chorób. W związku z coraz lepszym przepływem informacji pomiędzy lekarzami, a inspekcją sanitarną podejmowane są skuteczne działania nakierowane na zmniejszenie ryzyka występowania zagrożeń epidemiologicznych oraz dokonywana jest wiarygodna ocena sytuacji epidemiologicznej danego regionu. Funkcjonowanie sprawnego nadzoru, stanowi stabilne narzędzie raportowania i powiadamiania w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Myślenicach, dysponując pełną informacją o zachorowaniach na choroby zakaźne przekazywaną przez Narodowy Fundusz Zdrowia,

analizuje na bieżąco prawidłowość i rzetelność zgłaszania przedmiotowych zachorowań przez zobligowane przepisami prawa podmioty lecznicze. Każdorazowo podejmowane są działania wyjaśniające rozbieżności pomiędzy danymi zawartymi w dokumentacji przesyłanej z Narodowego Funduszu Zdrowia a danymi w sprawozdaniach sporządzanych na podstawie przesyłanych zgłoszeń.

Sytuacja epidemiologiczna chorób zakaźnych na terenie powiatu myślenickiego w przypadku większości chorób uległa zmianom w porównaniu do roku ubiegłego.

W 2023 r. do tut. Inspektora Sanitarnego po raz pierwszy zgłoszono 5 przypadków zachorowań na kleszczowe zapalenie mózgu, co najprawdopodobniej związane jest z lepszym dostępem do diagnostyki tego typu zachorowań. Zarejestrowano ponadto zachorowanie na gorączkę Denga. Jako infekcja wirusowa przenoszona przez zakażone komary gatunku *Aedes aegypti* lub rzadziej *Aedes albopictus* wiąże się z aktywnością turystyczną. Występuje w rejonach klimatu tropikalnego i subtropikalnego; w południowej i południowo-wschodniej Azji, Ameryce Południowej i Środkowej, na wyspach Pacyfiku i w niektórych krajach Afryki Subsaharyjskiej. Sprzyjające warunki środowiskowe dla rozwoju komarów *Aedes* powodują, że odnotowywane są rodzime przypadki dengi również w Europie południowej (Chorwacja, Francja, Hiszpania, Włochy czy portugalska wyspa Madera).

W 2023 roku odnotowano wzrost zachorowań na zatrucia pokarmowe wywołane pałeczkami *Salmonella*, bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez *Escherichia coli*, *Campylobacter*, *Yersinia*, *Clostridium difficile*. Zarejestrowano wzrost zachorowań na giardiozę, płonicę, biegunki i zapalenia żołądkowo-jelitowe o prawdopodobnie zakaźnym pochodzeniu, boreliozę, kiłę, rzeżączkę, choroby wywołane przez *Streptococcus pyogenes*, *Streptococcus pneumoniae* (zmarła 1 osoba) oraz neuroinfekcje. Znacząco wzrosła liczba zakażeń wirusem ospy wietrznej i wirusem niedoboru odporności HIV.

W 2023 r. odnotowano spadek zachorowań na wirusowe zakażenia jelitowe, wirusowe zapalenia wątroby typu B i C oraz spadek zakażeń wywołanych wirusem SARS-CoV-2. Na terenie powiatu myślenickiego w 2023 roku zarejestrowano 1295 przypadków zakażeń wirusem SARS-CoV-2, hospitalizowano 82 osoby, zmarło 7 chorych (w 2022 r. było 5210 przypadków zakażeń wirusem SARS-CoV-2, hospitalizowano 299 osób, zmarło 68 chorych).

W 2023 r. nie odnotowano zachorowań na inwazyjną chorobę meningokokową, odrę, różyczkę oraz AIDS. Na porównywalnym poziomie utrzymywały się zachorowania na świnkę, gruźlicę oraz krtusiec.

Zachorowania i zapadalność na wybrane choroby zakaźne w powiecie myślenickim za lata 2022 – 2023 przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Zachorowania i zapadalność na wybrane choroby zakaźne w powiecie myślenickim za lata 2022 – 2023

Lp.	Jednostka chorobowa	2022		2023	
		Liczba zachorowań	Zapadalność	Liczba zachorowań	Zapadalność
1	Salmoneloza - zatrucie pokarmowe	28	22,23	49	38,90
2	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez <i>E.coli</i>	0	0,00	9	7,15
3	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez <i>Campylobacter</i>	12	9,53	23	18,26
4	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez <i>Yersinia enterocolitica</i> lub <i>pseudotuberculosis</i>	1	0,79	2	1,59
5	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez <i>Clostridium difficile</i>	66	52,40	71	56,37
6	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe u dzieci do lat 2	16	12,70	20	15,88
7	Inne bakteryjne zatrucia pokarmowe u dzieci do lat 2	0	0,00	0	0,00
8	Giardioza	2	1,59	4	3,18
9	Wirusowe zakażenia jelitowe u dzieci do lat 2	92	73,04	43	34,14
10	Biegunka i zapalenie żołądkowo-jelitowe BNO, o prawdopodobnie zakaźnym pochodzeniu - ogółem	61	48,43	129	102,42
11	Biegunka i zapalenie żołądkowo-jelitowe BNO, o prawdopodobnie zakaźnym pochodzeniu - u dzieci do lat 2	15	11,91	24	19,05
12	Gruźlica	23	18,26	20	15,88
13	Krztusiec	1	0,79	2	1,59
14	Płonica	38	30,17	174	138,14
15	Choroba meningokokowa, inwazyjna - ogółem	0	0,00	0	0,00
16	Choroba wywołana przez <i>Streptococcus pyogenes</i>	29	23,02	44	34,93
17	Borelioza	127	100,83	195	154,82
18	Styczność i narażenie na wściekliznę / potrzeba szczepień	66	52,40	90	71,45
19	Kleszczowe zapalenie mózgu	0	0,00	5	3,97
20	Ospa wietrzna	581	461,28	991	786,79
21	Odra	0	0,00	0	0,00
22	Różyczka	0	0,00	0	0,00
23	Wirusowe zapalenie wątroby typu A	0	0,00	1	0,79
24	Wirusowe zapalenie wątroby typu B - przewlekłe i BNO	13	10,32	6	4,76
25	Wirusowe zapalenie wątroby typu C: wg definicji przypadku - 2014	9	7,15	5	3,97
26	Wirusowe zapalenie wątroby inne i nieokreślone	0	0,00	0	0,00
27	Kiła	2	1,59	6	4,76
28	Rzeżączka	2	1,59	3	2,38
29	AIDS	0	0,00	0	0,00
30	Nowo wykryte zakażenia HIV	2	1,59	7	5,56
31	Świnka	1	0,79	3	2,38
32	Neuroinfekcje	8	6,35	11	8,73
33	Choroba wywołana przez <i>Streptococcus pneumoniae</i> , inwazyjna	4	3,18	7	5,56
34	Zakażenia Sars-CoV-2 (COVID-19)	5210	4136,40	1295	1028,14

W związku z prowadzonym nadzorem zrealizowano następujące działania:

- liczba wszystkich przeprowadzonych dochodzeń/wywiadów epidemiologicznych w przypadku podejrzeń/zachorowań na choroby zakaźne – 1 977,
- liczba zarejestrowanych zachorowań i podejrzeń zachorowań na choroby zakaźne – 4 046,
- liczba wydanych decyzji administracyjnych – 29.

Nadzór nad osobami po narażeniu na zakażenie wirusem wścieklizny (pokąsanie przez zwierzęta)

- liczba dochodzeń epidemiologicznych przeprowadzonych w przypadku osób pokąsanych przez zwierzęta – 108,
- liczba osób pokąsanych, u których podjęto szczepienia (wykazanych w MZ-56) – 90.

Nadzór nad zachorowaniami na grypę i infekcje grypopodobne

W 2023 r. zniesiono obowiązek liczbowego raportowania zachorowań na grypę i infekcje grypopodobne. Wprowadzony został obowiązek zgłaszania przez lekarzy zachorowań na grypę oraz zakażeń wirusem RSV w przypadku zachorowań potwierdzonych dodatnim wynikiem szybkiego testu antygenowego.

Kontynuowana jest współpraca z lekarzami podmiotów wykonujących działalność leczniczą w ramach Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ) w zakresie Nadzoru nad Grypą SENTINEL.

Nadzór nad podejrzeniami i zachorowaniami na gruźlicę

W 2023 r. zarejestrowano 20 formularzy zgłoszeń zachorowań na gruźlicę (zmarła 1 osoba). W ramach nadzoru przeprowadzono dochodzenia epidemiologiczne i sporządzono rejestry osób chorych oraz osób z otoczenia, które przesyłano do Małopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Nadzór nad ostrymi porażeniami wiotkimi

Kontynuowano monitoring zachorowań na ostre porażenia wiotkie u dzieci do lat 14. Na terenie powiatu myślenickiego nie było hospitalizacji z powodu ostrych porażen wiotkich.

Nadzór nad szczepieniami ochronnymi

Szczepienia ochronne dzieci, młodzieży i osób dorosłych prowadzone są w 33 podmiotach leczniczych. Sytuacja epidemiologiczna szczepień ochronnych wśród dzieci i młodzieży w powiecie myślenickim w 2023 roku uległa zmianie w stosunku do roku poprzedniego. Szczepienia pierwotne noworodków p/gruźlicy - 98%, uległy zmniejszeniu o 1,0% w stosunku do roku 2022. Stan uodpornienia przeciwko zakażeniom rotawirusowym dzieci urodzonych w 2023 r. wynosił 52,0 %. Szczepienia w 1 roku życia p/wzw typ B (pierwotne + uzupełniające) 85,7%, obniżyły się o 1,3% w stosunku do roku 2022 r., błonicy, tężcowi, krztuścowi – 39,7%, polio – 38,6% i zakażeniom *Haemophilus influenzae* (pierwotne) - 40,3%, w 2022 r. - 40,1%. Szczepienia przeciwko zakażeniom *Streptococcus pneumoniae* osiągnęły poziom 50,5%. Szczepienia uzupełniające w drugim roku życia p/wzw typ B – wykonano w 98,1%, w 2022 r. – 95,7%, natomiast szczepienia p/ błonicy, tężcowi, krztuścowi, polio i *Haemophilus influenzae* (pierwotne + uzupełniające) wykonano w 91,8%, 2022 r. - 93,7%. Stan uodpornienia przeciwko zakażeniom *Streptococcus pneumoniae* wynosił 92,1%. Realizacja szczepień p/odrze, śwince i różyczce w drugim roku życia uległa zwiększeniu i wyniosła 66,3%, (w roku 2022 – 63,3%). Stan uodpornienia w rocznikach przedszkolnych p/DTaP + Polio osiągnął – 49,1%, (w roku 2022 - 42,4%), p/odrze, śwince i różyczce – 43,6%. Szczepienia p/błonicy, tężcowi i krztuścowi w 14 roku życia uległy zwiększeniu i wynosiły 64,3%, (w roku 2022 – 68,1%), natomiast szczepienia p/błonicy i tężcowi w 19 roku życia uległy zwiększeniu w stosunku do roku 2022 (52,5%) i uzyskano wskaźnik 56,0%.

W związku z nasileniem aktywności grup ruchów antyszczepionkowych i trwającym konfliktem zbrojnym na Ukrainie, powodującym spadek poziomu zaszczepienia dzieci i młodzieży, PPIS w Myślenicach podjął następujące działania:

- wysłał 124 wezwań do szczepień wraz z materiałami edukacyjnymi,
- wystawił 454 upomnień,
- wystawił 243 tytułów wykonawczych do Wojewody Małopolskiego,
- wydał 52 postanowień w przedmiocie stanowiska wierzyciela co do wniesionych zarzutów w związku z uchylaniem się od obowiązkowych szczepień ochronnych.

Po przeprowadzonej analizie stanu uodpornienia dzieci i młodzieży, zauważa się zainteresowanie szczepieniami zalecanymi przeciw biologicznym czynnikom chorobotwórczym – wirusowi brodawczaka ludzkiego, meningokokom, kleszczowemu zapaleniu mózgu, ospie wietrznej i grypie. Jednak liczba osób zaszczepionych przeciw grypie utrzymuje się na niskim poziomie. Stan uodpornienia szczepionkami zalecanymi w latach 2021 – 2023 przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2. Stan uodpornienia szczepionkami zalecanymi osób w powiecie myślenickim w latach (2021 – 2023)

Uodpornienie przeciw chorobie/ biologicznym czynnikom chorobotwórczym	2021	2022	2023
Wirus brodawczaka ludzkiego	12	88	924
Neisseria meningitidis	745	863	944
Wirusowe zapalenie wątroby typu A	6	24	23
Kleszczowe zapalenie mózgu	176	168	202
Ospa wietrzna	274	485	378
Grypa	1 964	2 202	2 342

Ocena stanu sanitarnego podmiotów leczniczych

W analizowanym okresie nadzór sanitarno-higieniczny sprawowano nad 298 podmiotami leczniczymi. W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 164 kontrole sanitarne, w tym podczas 11 kontroli stwierdzono uchybienia sanitarno-higieniczne z określeniem terminów ich likwidacji.

Na dzień 31 grudnia 2023 r. wszystkie podmioty lecznicze były dostosowane do wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą (Dz. U. z 2022, poz. 402).

W 2023 roku objęto nadzorem 3 nowo zarejestrowane podmioty lecznicze dostosowane do obowiązujących wymogów sanitarno-technicznych.

2. Ocena stanu sanitarnego obiektów komunalnych

Sekcja Nadzoru Higieny Komunalnej Powiatowej Stacji Sanitarno–Epidemiologicznej w Myślenicach zgodnie z prowadzoną ewidencją nadzoruje 513 obiektów użyteczności publicznej i sprawuje nadzór nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi na podstawie art. 4 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 338 z późn. zm.), art. 12 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r. poz. 2028), rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. z 2017 r. poz. 2294). Do oceny jakości wody do spożycia oraz ciepłej wody użytkowej wykorzystywano wyniki badań próbek pobieranych i badanych przez Państwową Inspekcję Sanitarną, jak również wyniki badań przeprowadzonych przez zarządzających danym obiektem i urządzeniem w ramach kontroli wewnętrznej.

Zbiorowe zaopatrzenie w wodę do spożycia

W ramach nadzoru nad jakością wody Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Myślenicach m.in. weryfikuje wywiązywanie się przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych oraz podmiotów dostarczających lub wykorzystujących wodę pochodzącą z ujęć indywidualnych z realizacji badań jakości wody zgodnie z ustalonym harmonogramem i terminowym przekazywaniem sprawozdań z badań jakości wody. Gromadzi, weryfikuje, analizuje i ocenia dane uzyskane w wyniku prowadzonego monitoringu jakości wody, informuje właściwego starostę/burmistrza/wójta o jakości wody na nadzorowanym terenie, wykonuje badania wody zgodnie z planem działania ustalonym na dany rok oraz wydaje okresowe i obszarowe oceny jakości wody.

W roku 2023 w ewidencji znajdowało się ogółem 28 wodociągów zaopatrujących ludność powiatu myślenickiego w wodę do spożycia przez ludzi zgodnie z poniższą tabelą.

Tabela 3 Liczba wodociągów i innych podmiotów zaopatrujących w wodę na terenie powiatu myślenickiego

Rodzaj wodociągu		Liczba wodociągów w powiecie myślenickim
Wodociąg o produkcji wody	≤ 100 m ³ /d	3
	100 - 1000 m ³ /d	8
	1001 - 10000 m ³ /d	3
Inne podmioty zaopatrujące w wodę	<100 m ³ /d	14
Razem		28

W ramach nadzoru nad jakością wody do spożycia przez ludzi skontrolowano 10 wodociągów: 7 wodociągów zbiorowego zaopatrzenia oraz 3 inne podmioty zaopatrujące w wodę, w trakcie których nie stwierdzono nieprawidłowości.

Przedstawiciele Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach pobrali z wodociągów 123 planowych próbek wody do spożycia, spośród których zakwestionowano jakość 35 z nich.

W roku 2023 w nadzorowanych wodociągach zbiorowego zaopatrzenia oraz innych podmiotach zaopatrujących w wodę wydano 6 decyzji stwierdzających brak przydatności wody do spożycia przez ludzi oraz 29 decyzji o warunkowej przydatności wody do spożycia.

Przyczyną wydania decyzji zakazującej użytkowania wody do spożycia była stwierdzone obecności bakterii grupy coli, *Escherichia coli*, enterokoków.

Decyzje warunkowego użytkowania wody wydawano głównie ze względu na przekroczenie mętności, a także przekroczenie zalecanego zakresu wartości dla parametrów: żelazo, mangan, jon amonowy, zapach, ogólna liczba mikroorganizmów w 22°C po 72 h, barwa. W wyżej wymienionych decyzjach określono się czas, w którym zarządca wodociągu zobowiązany jest do doprowadzenia przekroczonych parametrów do wartości zalecanych w przepisach sanitarnych.

W wyniku podjętych interwencji w wodociągach, w których wydano decyzje administracyjne podjęte zostały działania naprawcze. Skuteczność prowadzonych działań naprawczych potwierdziły przedłożone przez zarządców wodociągów wyniki badań wody, świadczące o doprowadzeniu wody do wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

W nadzorowanych wodociągach prowadzono badania wody w ramach monitoringu parametrów grupy A i B. Z uzyskanych wyników – w tym z kontroli wewnętrznej przedsiębiorstw wodociągowych, zostaną sporządzane są oceny przydatności wody do spożycia. Informacje o jej jakości przekazywane są do burmistrzów i wójtów na terenie powiatu myślenickiego. Prowadzono bazę danych w zakresie jakości wody Woda-Excel, w ramach której aktualizowano dane dotyczące nadzorowanych wodociągów.

Ciepła woda użytkowa

W 2023 roku pobierano próbki wody do badań laboratoryjnych na obecność bakterii z rodzaju *Legionella sp.*

W roku 2023 w powyższym zakresie skontrolowano 9 obiektów, w tym:

- 1 podmiot wykonujący działalność leczniczą z rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne (szpital),
- 7 obiektów typu domy pomocy społecznej,
- 1 obiekt z kategorii placówki oświatowej (Małopolska Szkoła Gościnności w Myślenicach)

W 5 obiektach prowadzone były pobory próbek wody pod względem występowania bakterii *Legionella sp.* w instalacji wodnej wykazały skażenie sieci:

- 2 skażenia sieci oceniono jako średnie (szkoła z internatem oraz DPS),
- 3 skażenia sieci oceniono jako wysokie (DPS).

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w związku z tym wydał decyzje nakazujące doprowadzenie jakości wody do wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. z 2017 r. poz. 2294). Zarządcy obiektów wykonali skuteczne działanie naprawcze, przedstawiając tutejszemu Państwowemu Powiatowemu Inspektorowi Sanitarnemu wyniki potwierdzające doprowadzenie ciepłej wody użytkowej do wymagań. W jednym przypadku działania naprawcze są w toku z powodu otrzymania wyników w grudniu 2023. We wszystkich pozostałych obiektach woda spełniała wymagania mikrobiologiczne, jakim

powinna odpowiadać ciepła woda określona w załączniku nr 5 do ww. rozporządzenia, nie stwierdzono skażenia sieci bakteriami *Legionella sp.*

Źródła publiczne

Na terenie powiatu myślenickiego znajdują się 3 źródła publiczne: w Myślenicach – Góra Plebańska „Mikołaj”, oraz na ul. Kazimierza Wielkiego 223 oraz w Sieprawiu -źródło Błogosławionej Anieli Salawy. Niestety ostatnie badania wody pobranej z w/w źródeł wykazują obecność bakterii coli. Z tego powodu PPIS w Myślenicach podjął decyzję o zwiększeniu liczby badań próbek wody - 4 razy w roku.

Stan sanitarny nadzorowanych przez tutejszą Sekcję Nadzoru Higieny Komunalnej obiektów ocenia się jako dobry, nie budzący zastrzeżeń oraz nie stanowiący zagrożenia dla zdrowia mieszkańców. Powstające obiekty są coraz lepiej wyposażone w nowoczesny sprzęt, poziom świadczonych usług jest coraz wyższy, co jest związane również ze zwiększającymi się wymaganiami klientów oraz konkurencją na rynku. Osoby wykonujące usługi z zakresu branż objętych nadzorem podejmują liczne szkolenia oraz podnoszą swoje kwalifikacje, przez co wzrasta poziom świadomości i bezpieczeństwa zdrowotnego podczas świadczenia usług.

Nadal występują problemy z zapewnieniem wody do spożycia o odpowiedniej jakości. Dotyczy to zarówno wody pobieranej w innych podmiotach zaopatrujących w wodę m.in. szkoły, przedszkola, zakłady opieki zdrowotnej. Bardzo często stwierdzano podwyższoną mętność, która utrudnia procesy dezynfekcji, zwłaszcza nieskuteczne może być stosowanie lamp UV. Problem ten wynika przede wszystkim z zanieczyszczonych wód powierzchniowych, na których oparta jest znaczna część nadzorowanych wodociągów oraz brakiem funduszy aby dokonać modernizacji wodociągów oraz stacji uzdatniania wody.

Pływalnie

Na terenie powiatu myślenickiego na koniec roku 2023 ewidencjonowano 2 kryte pływalnie:

- Kryta Pływalnia „Aquarius” w Myślenicach, 32-400 Myślenice, ul. Ogrodowa 19 zarządzana przez Myślenicki Ośrodek Kultury i Sportu, 32-400 Myślenice, ul. Piłsudskiego 20
- Pływalnia na terenie Hotelu Olivia Medical Spa, 32-437 Skomielna Czarna 488

Skontrolowano nadzorowane pływalnie w ramach kontroli planowych, pod względem sanitarnym i technicznym nie stwierdzono nieprawidłowości. W ramach nadzoru pobrano 4

próbki wody na pływalniach. 1 próbka wody wykazała przekroczenie wartości dopuszczalnego parametru tj. chloroformu. Nie wydano decyzji nakazującej doprowadzenie wody na pływalni do odpowiedniej jakości z powodu otrzymania wyniku z prawidłowym wynikiem w trakcie wszczęcia postępowania. Zarządcy podejmowali natychmiastowo działania naprawcze, następnie przedstawili sprawozdania z badania wody potwierdzające doprowadzenie wody do wymagań rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 9 listopada 2015 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać woda na pływalniach (tj. Dz. U. z 2022 poz. 1230).

Po przeprowadzonej kontroli sanitarnej i przeanalizowaniu wyników badań próbek wody, bieżącej obserwacji, zakresu i częstotliwości wykonywania badań próbek wody, tutejszy Inspektor Sanitarny wydał pozytywną zbiorczą ocenę za okres od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. dla Krytej Pływalni „Aquarius” w Myślenicach, 32-400 Myślenice, ul. Ogrodowa 19 zarządzaną przez Myślenicki Ośrodek Kultury i Sportu 32-400 Myślenice, ul. Piłsudskiego 20, za okres od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r.

Baseny

Na terenie powiatu myślenickiego w roku 2023 monitorowano wodę w basenie odkrytym w Dobczycach, w trakcie trwania sezonu letniego pobrano 10 próbek wody (2x niecka duża, 2x niecka mała + woda doprowadzająca. W jednym przypadku wystąpiły przekroczenia gronkowców koagulazo-dodatnich w ilości 8 - zamknięto jedną nieckę basenową, a jej ponowne otwarcie nastąpiło po przedstawieniu prawidłowych wyników badania wody. Basen letni w Myślenicach, oraz przy Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym „Kamiennik” w Porębie były nieczynne.

Kąpieliska

Na terenie powiatu myślenickiego w roku 2023 nie ewidencjonowano kąpielisk i innych miejsc zwyczajowo wykorzystywanych do kąpieli.

Domy Pomocy Społecznej i inne jednostki pomocy społecznej

W nadzorze znajduje się 8 domów pomocy społecznej prowadzących całodobowe świadczenia pielęgnacyjno-opiekuńcze. W 2023 r. skontrolowano 5 z nich, kontrole nie wykazały nieprawidłowości. W nadzorze znajdują się 2 obiekty z kategorii innych jednostek pomocy społecznej (świetlice środowiskowe). W roku 2023 nie skontrolowano żadnego obiektu z tej grupy.

Obiekty, w których świadczone są usługi hotelarskie

W roku 2023 w ewidencji znajdowało się 14 obiektów, z których skontrolowano 7. Stan sanitarno-porządkowy i techniczny w jednym z obiektów był nieprawidłowy. Wydano decyzję nakazującą doprowadzenie do należytego stanu sanitarno-porządkowego i technicznego. Ponadto w roku 2023 r. ewidencjonowano 38 innych obiektów świadczących usługi noclegowe. Zalicza się do nich głównie pokoje gościnne oraz świadczące usługi agroturystyczne. W roku 2023 skontrolowano 7 z nich, nie stwierdzono nieprawidłowości.

Zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, tatuażu i odnowy biologicznej

Pod nadzorem tutejszego Inspektora Sanitarnego w 2023 roku znajdowało się ogółem 236 zakładów. Spośród nich skontrolowano: 45 zakładów fryzjerskich, 61 zakładów kosmetycznych, 15 zakładów fryzjersko-kosmetycznych, 1 zakład odnowy biologicznej, 1 studio tatuażu. W 10 obiektach stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stanu sanitarno-higienicznego oraz technicznego i wydano decyzję nakazującą doprowadzenie do właściwego stanu sanitarno-technicznego.

Dworce autobusowe i przystanki komunikacji publicznej

W rejestrze figuruje 7 obiektów, wszystkie widnieją jako przystanki komunikacji publicznej. W grupie tej w roku 2023 skontrolowano 5 z nich. W jednym obiekcie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie sanitarno-porządkowym i technicznym. Wydano decyzję nakazującą doprowadzenie do właściwego stanu sanitarno-higienicznego.

Tereny rekreacyjne

W ewidencji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach na koniec 2023 r. objętych nadzorem było 6 obiektów będących „terenami rekreacyjnymi”. Kontrola poddano 3 z nich- nie wykazano nieprawidłowości.

Cmentarze

W ewidencji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach figurują 42 cmentarze. W roku 2023 przeprowadzono 18 kontroli, nie stwierdzono nieprawidłowości.

Domy przedpogrzebowe/Zakłady pogrzebowe

Pod nadzorem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego znajduje się 11 tego typu zakładów. W roku 2023 przeprowadzono 3 kontrole, które nie wykazały uchybień.

Inne obiekty

W rejestrze Nadzoru Higieny Komunalnej w przedmiotowej grupie było 63 obiektów. Są to m.in. pola kempingowe, parkingi, domy kultury, obiekty sportowe, plac targowy, muzea. Przeprowadzono 7 kontroli, które nie wykazały nieprawidłowości.

Ekshumacje i transport zwłok

W roku 2023 wydanych zostało 35 decyzji zezwalających na ekshumację. Wydano także 26 postanowień pozytywnie opiniujących wnioski na sprowadzenie do Rzeczypospolitej Polskiej zwłok lub prochów ludzkich. Sekcja Nadzoru Higieny Komunalnej sprawowała w 2023 roku nadzór nad 28 ekshumacjami, podczas których nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ustępy publiczne

W ewidencji w 2023 r. znajdowały się 4 ustępy publiczne – przeprowadzono kontrolę w 2 z nich. Pod względem sanitarno-higienicznym i technicznym nie stwierdzono nieprawidłowości.

Podsumowanie

W kontrolowanych obiektach użyteczności publicznej sprawdzano również przestrzeganie przepisów ustawy z dnia 9 listopada 1995 *o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych* (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 700 z późn. zm.) – w obiektach znajdowały się informacje, w postaci tabliczek o zakazie palenia wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych, zawierające oznakowanie słowne oraz graficzne.

3. Ocena stanu sanitarnego obiektów żywnościowo -żywnościowych

Zgodnie z prowadzoną ewidencją, na terenie powiatu myślenickiego działalność żywnościowo-żywnościową prowadziło 1007 zakładów, w których przeprowadzono 815 kontroli w następujących kategoriach:

- 159 obiektów produkcji żywności – w grupie tej znajduje się 83 podmioty prowadzące produkcję pierwotną, rolniczy handel detaliczny, dostawy bezpośrednie,
- 560 obiektów obrotu żywnością,
- 304 zakładów żywienia zbiorowego,
- 1 wytwórni materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością,
- 9 zakładów obrotu materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością.

Stan sanitarny przedmiotowych obiektów ulega systematycznej poprawie, szczególnie w odniesieniu do zakładów żywienia zbiorowego zamkniętego (stołówki szkolne) oraz zakładów żywienia zbiorowego otwartego (restauracje).

W wyniku przeprowadzonych działań kontrolnych wydano 26 decyzji dotyczących poprawy stanu sanitarno-higienicznego obiektów. Ze względu na stwierdzenie nieprawidłowości stanu sanitarno-higienicznego w nadzorowanych obiektach nałożono 38 mandatów karnych, na kwotę 5 000,00 złotych. Do badań laboratoryjnych w ramach urzędowej kontroli żywności pobrano 211 próbek, z czego 5 zakwestionowano.

Powtarzające się nieprawidłowości to:

- niewłaściwy stan techniczny pomieszczeń i wyposażenia zakładów,
- niewłaściwy stan higieniczny w pomieszczeniach produkcyjnych,
- brak segregacji w magazynach, składowanie środków spożywczych bezpośrednio na posadzce,
- brak segregacji w urządzeniach chłodniczych i zamrażarkach, brak orzeczeń lekarskich do celów sanitarno-epidemiologicznych osób zatrudnionych w kontakcie z żywnością,
- brak wdrożenia instrukcji GHP i GMP oraz zasad systemu HACCP,
- brak prowadzenia bieżących zapisów z monitoringów wynikających z instrukcji i procedur GHP/GMP oraz systemu HACCP,
- nieprzestrzeganie i utrzymywanie w zakładzie instrukcji i zasad dobrej praktyki higienicznej oraz HACCP w zakresie utrzymania czystości,
- nieprawidłowe przechowywanie, składowanie i usuwanie odpadów oraz nieprzestrzeganie opracowanej instrukcji Dobrej Praktyki Higienicznej i Produkcyjnej dot. usuwania śmieci i odpadów w obiekcie,
- brak powierzchni łatwych do utrzymania w czystości, mycia i dezynfekcji oraz trwale zabrudzonych ścian z odpryskami powłok malarskich,
- środki spożywcze przechowywane niezgodnie z asortymentem, gotowe wyroby niezabezpieczone przed zanieczyszczeniem,
- brak segregacji masy towarowej w urządzeniach chłodniczych,
- brak zapisów wynikających z realizacji zasad dobrej praktyki higienicznej i dobrej praktyki produkcyjnej oraz zasad systemu HACCP,

W ramach akcyjnego nadzoru nad obiektami prowadzącymi wypoczynek dzieci i młodzieży w okresie wakacji i ferii zimowych przeprowadzono 25 kontroli. W roku 2023 na terenie objętym nadzorem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach nie odnotowano żadnego zatrucia pokarmowego.

W związku z otrzymaniem 12 wniosków dotyczących złego stanu sanitarnego w nadzorowanych zakładach, wszczęto postępowanie administracyjne, uznając 20% z nich za zasadne. Zakres działalności Sekcji Nadzoru Żywności i Przedmiotów Użytku obejmuje również system szybkiego ostrzegania przed żywnością niebezpieczną pod nazwą RASFF, w ramach którego opracowano 51 powiadomień alarmowych, w wyniku których przeprowadzono 163 kontrole interwencyjne.

4. Ocena stanu sanitarno-technicznego placówek oświatowo-wychowawczych

Zgodnie z prowadzoną ewidencją, na terenie powiatu myślenickiego funkcjonuje 147 placówek oświatowo-wychowawczych.

W placówkach stałych na 131 obiektów zamieszczonych w ewidencji skontrolowano 113. Wydano 2 decyzje płańnicze oraz 2 decyzje merytoryczne.

W związku z prowadzonym nadzorem nad placówkami oświatowymi na podległym terenie przeprowadzono następujące działania, mające na celu poprawę warunków sprzyjających zdrowiu i umożliwiających edukację zdrowotną:

- podczas kontroli sprawdzano zapewnienie ciepłej i zimnej wody w sanitariatach,
- prowadzono kontrole dotyczące certyfikatów na meble edukacyjne (98%), wyposażenie placu zabaw dla dzieci (100%), wyposażenie sali gimnastycznej i urządzeń sportowych (100%),
- kontrolowano podziały godzin lekcyjnych w 64 szkołach, nie stwierdzono nieprawidłowości
- kontrolowano szkoły pod względem możliwości pozostawiania przez uczniów podręczników i przyborów szkolnych, zgodnie z rozporządzeniem MEN, w każdej skontrolowanej szkole uczniowie mają możliwość pozostawiania podręczników i przyborów szkolnych

- sprawdzano czy szkoły posiadają gabinety profilaktyki zdrowotnej oraz czy zapewniają opiekę dentystyczną w szkole lub poza nią, nie stwierdzono nieprawidłowości

W okresie ferii i wakacji nadzorowano obiekty wypoczynku dzieci i młodzieży. Na 113 zorganizowanych turnusów skontrolowano 76, wypoczynek przebiegał bezpiecznie, nie wydano poleceń ani decyzji.

5. Ocena stanu sanitarnego zakładów pracy

Pracownicy Sekcji Nadzoru Higieny Pracy wykonali w 2023 r. 257 kontroli w 221 zakładach na terenie powiatu myślenickiego. W 177 spośród skontrolowanych zakładów liczba zatrudnionych nie przekraczała 50 osób, natomiast w pozostałych 44 liczba ta była większa. Łączna liczba zatrudnionych we wszystkich skontrolowanych zakładach to 9 980 osób.

Stan sanitarny zakładów pracy pozostających w ewidencji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Myślenicach ulega systematycznej poprawie, dotyczy to głównie największych zakładów w powiecie, które są kontrolowane co najmniej raz w roku. Podobnie jak w latach poprzednich kontrole ujawniały zły stan sanitarny najczęściej w najmniejszych spośród kontrolowanych zakładów pracy (mniej niż 10 zatrudnionych pracowników).

Przeprowadzone kontrole dotyczyły:

- nadzoru nad substancjami i preparatami chemicznymi – 112 kontroli,
- nadzoru nad substancjami, czynnikami, procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy – 46 kontroli,
- nadzoru nad czynnikami biologicznymi w środowisku pracy – 14 kontroli,
- nadzoru nad obrotem substancjami i preparatami chemicznymi – 10 kontrole,
- nadzoru nad stosowaniem substancji i preparatów chemicznych – 99 kontroli,
- przestrzegania ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy – 221 kontroli.

Najczęstszą przyczyną uchybień jest brak badań środowiska pracy. W związku ze stwierdzonymi uchybieniami wydano 41 decyzji administracyjnych.

Wydano 22 decyzje i 94 postanowień w sprawach chorób zawodowych: 10 decyzji o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej, 12 decyzji stwierdzających choroby zawodowe. Stwierdzone w 2022 r. choroby zawodowe występują w większości w grupie wiekowej powyżej 40 lat. Większość zachorowań dotyczyła personelu medycznego (Covid – 19).

6. Oświata Zdrowotna i Promocja Zdrowia

Oświata Zdrowotnej i Promocja Zdrowia zajmowała się organizowaniem, koordynowaniem oraz nadzorowaniem działalności oświatowo-zdrowotnej w celu kształtowania odpowiednich postaw i zachowań zdrowotnych. Działania były prowadzone na terenie całego powiatu myślenickiego (głównie w placówkach oświatowych na każdym szczeblu edukacji oraz podczas akcji plenerowych). Odbiorcami działań byli: dzieci przedszkolne, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, dyrektorzy placówek, nauczyciele, pedagodzy, uczestnicy wypoczynku letniego i zimowego, pracownicy służby zdrowia, mieszkańcy powiatu myślenickiego.

Do najważniejszych zadań należała koordynacja programów profilaktycznych _w placówkach oświatowych (tzw. interwencje programowe). Działania obejmowały: przygotowanie oferty programowej dla wszystkich przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Do każdej zgłoszonej placówki wysłano instruktaże i materiały elektroniczne do programów, zorganizowano 4 szkolenia dla szkolnych realizatorów programów/nauczycieli/pedagogów, przeprowadzono 24 narady dla szkolnych realizatorów programów/nauczycieli/pedagogów, przeprowadzono 69 wizytacji programów, udzielono 336 porad związanych z realizacją programów, poprowadzono 44 wykładów/prelekcji dla uczniów biorących udział w programach, 5 konkursów tematycznych, przez cały rok prowadzono dystrybucję dostępnych materiałów w wersji papierowej.

Do interwencji programowych należą:

- **Skąd się biorą produkty ekologiczne?** (program krajowy) – głównymi odbiorcami programu były dzieci przedszkolne w wieku 5-6 lat, tematyka: produkty i rolnictwo ekologiczne, propagowanie prawidłowych nawyków żywieniowych i zdrowego stylu życia (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 34 placówki, 1881 odbiorców, nastąpił wzrost o 6 placówek i 50 odbiorców w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Czyste powietrze wokół nas** (program wojewódzki) – odbiorcy: przedszkolaki w wieku 5-6 lat, tematyka: źródła dymów i zanieczyszczenia powietrza, szkodliwość dymu

papierosowego (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 27 placówek, 1218 odbiorców, nastąpił wzrost o 5 placówek w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).

- **Nie pal przy mnie, proszę** (program powiatowy)- odbiorcy: uczniowie kl. I-III szkół podstawowych, zagadnienia: pierwsze ogniwo w cyklu programów profilaktyki antytytoniowej, czym jest zdrowie, od czego zależy i jak o niego dbać, szkodliwość biernego palenia, asertywność (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 24 placówki, 879 odbiorców, nastąpił wzrost o 4 placówki w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Bieg po zdrowie** (program krajowy) – odbiorcy: uczniowie kl. IV, tematyka: program drugie ogniwo w cyklu programów profilaktyki antytytoniowej, szkodliwość palenia papierosów i e-papierosów, asertywność (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 18 placówek, 369 odbiorców, nastąpił wzrost o 5 placówek w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Znajdź właściwe rozwiązanie** (program powiatowy) – odbiorcy: uczniowie kl. IV-VIII szkół podstawowych, zagadnienia: zwiększenie wiedzy w zakresie szkodliwości palenia wyrób tytoniowych, dbanie o zdrowie własne i swoich bliskich, kształtowanie postawy asertywnej (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 16 placówek, 882 odbiorców, nastąpił wzrost o 3 placówki i 212 odbiorców w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Trzymaj formę!** (program krajowy) - odbiorcy: uczniowie kl. V-VIII szkół podstawowych, zagadnienia: zbilansowana dieta, prawidłowe nawyki żywieniowe, promowanie aktywności fizycznej, edukacja konsumencka (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 17 placówek, 1156 odbiorców, nastąpił wzrost o 8 placówek i 106 odbiorców w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Wybierz życie – pierwszy krok** (program wojewódzki) – odbiorcy: uczniowie kl. VII, VIII szkół podstawowych, uczniowie kl. I-V szkół ponadpodstawowych, tematyka: profilaktyki raka szyjki macicy i roli HPV w jego powstawaniu, przygotowanie młodzieży do roli liderów edukacji zdrowotnej w środowisku lokalnym (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 23 placówki i 1510 uczniów, nastąpił wzrost o 7 placówek i 382 uczniów w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Znamie! Znam je?** (program wojewódzki) - odbiorcy: uczniowie kl. VII, VIII szkół podstawowych, uczniowie kl. I-V szkół ponadpodstawowych, zagadnienia: czym jest czerniak, Profilaktyka czerniaka (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie

myślenickim: 26 placówek, 1452 odbiorców, nastąpił wzrost o 5 placówek i 208 uczniów w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).

- **Podstępne WZW** (program wojewódzki) - odbiorcy: uczniowie kl. VII, VIII szkół podstawowych, uczniowie kl. I-V szkół ponadpodstawowych, zagadnienia: czym jest HBV i HCV, drogi zakażenia, objawy i przebieg choroby, diagnostyka, leczenie oraz profilaktyka (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 16 placówek, 828 odbiorców, nastąpił wzrost o 4 placówki w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Profilaktyka HIV/AIDS** (program krajowy)- odbiorcy: uczniowie kl. VII, VIII szkół podstawowych, uczniowie kl. I-V szkół ponadpodstawowych, tematyka: podstawowe pojęcia związane z HIV/AIDS, drogi zakażenia, profilaktyka, testowanie (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 17 placówek, 1196 odbiorców, wzrost o 20 odbiorców w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego).
- **Ars, czyli jak dbać o miłość? (program krajowy)** - odbiorcy: uczniowie kl. I-V szkół ponadpodstawowych, tematyka: ograniczenie niekorzystnych następstw zdrowotnych, prokreacyjnych i społecznych związanych z używaniem i nadużywaniem substancji psychoaktywnych przez młodzież wchodzącą w dorosłe życie (realizacja w roku szkolnym 2022/23 w powiecie myślenickim: 6 placówek, 445 odbiorców)

Przez cały rok realizowano również interwencje nieprogramowe, podczas których skupiono się na działaniach promocyjnych w Internecie, dystrybucji materiałów elektronicznych i papierowych, zorganizowaniu wykładów/prelekcji, udziale w wydarzeniach plenerowych. Do interwencji nieprogramowych należały:

- Światowy Dzień Zdrowia
- Światowy Dzień Bez Tytoniu
- Światowy Dzień Rzucania Palenia
- Światowy Dzień AIDS
- Różowy październik – miesiąc świadomości raka piersi
- Profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych, wyrobów tytoniowych, energetyków.
- Promocja zdrowego stylu życia, aktywności fizycznej
- Profilaktyka chorób zakaźnych
- Profilaktyka chorób nowotworowych
- Bezpieczeństwo dzieci podczas wypoczynku letniego i zimowego

- Promocja zdrowia psychicznego
- Plenerowe działania skierowane do mieszkańców powiatu myślenickiego (namiot edukacyjny)
- Działania edukacyjne skierowane do uchodźców wojennych dotyczące profilaktyki chorób zakaźnych (głównie promocji szczepień ochronnych).

Opracowała:

Bogumiła Burda

Myślenice, 31 stycznia 2024 r.